



<https://rppl.ui.ac.ir/?lang=fa>

Textual Criticism of Persian Literature

E-ISSN: 2476-3268

Document Type: Research Paper

Vol. 18, Issue 1, No. 69, 2026

Received: 14/05/2025

Accepted: 23/08/2025

A Study of Mistakes and Wrong Indication of the Arabic Words' Pronunciations in the Latest Edition of *Tarikh-e Bayhaqi* and Some Other Observations about It

Soheil Yari Goldarreh 

Assistant Professor of Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature Education,
Farhangian University, Tehran, Iran
s.yari@cfu.ac.ir

Abstract

Tarikh-e Beyhaqi is one of the masterpieces of Persian prose and among the most valuable sources for understanding the history of the Ghaznavid era. This book has been critically edited and published multiple times. The latest critical edition, prepared by Mohammad-Ja'far Yahaqqi and Mehdi Seyyedi, was published in 2009 (1388 AH) and has since been reprinted six times. A new, thoroughly revised edition with additions and corrections was released in 2022 (1401 AH). In this revision, the editors, responding to feedback from researchers and drawing on several critiques of the earlier edition, addressed a number of errors and shortcomings in the text, footnotes, and other sections. However, one of the most frequent yet largely overlooked flaws in this edition—rarely addressed in existing reviews—is the inaccuracy in quoting and vocalizing (i'rab) the Arabic phrases appearing in the introduction, main text, footnotes, indexes, and sources. The present study aims to identify and provide correct forms of Arabic expressions that have been erroneously vocalized or transcribed. It also offers additional observations concerning some oversights, inaccuracies, and errors found in the editors' footnotes and bibliography.

Keywords: *Tarikh-e Beyhaqi*, Yahaqqi–Seyyedi Edition, Arabic Phrases, Diacritics, Transcription Errors, Critical Editing.

Introduction

Tarikh-e Beyhaqi, authored by Abu'l-Fazl Mohammad ibn Hossein Beyhaqi (385–470 AH), is one of the most brilliant examples of classical Persian prose. The style of the book is transitional: it retains the simplicity, clarity, and Persian-centric language of the Samanid era while also incorporating features of more ornate literary prose—such as interspersing poetry and prose, and frequent usage of Qur'anic verses, hadiths, Arabic poetry, and proverbs.

Before the recent critical edition, five independent editions of *Tarikh-e Beyhaqi* had been available: those by Morley (lithographic edition from Calcutta), Adib Pishavari, Nafisi, Ghani-Fayyaz, and Fayyaz. However, in 2009, a new critical edition was published by Yahaqqi and Seyyedi, which remains the most recent and authoritative version of the text. This edition has been reprinted multiple times, with the sixth and most recent reprint issued in 2022.

Several articles have critiqued this edition, highlighting its textual shortcomings and issues in the annotations and elsewhere. One of the strengths of this edition compared to previous ones is the editors' effort to apply diacritics to Arabic phrases throughout the book. Nonetheless, a common flaw—scarcely addressed in the existing critiques—is the frequent misplacement or inaccuracy of these diacritics and Arabic

*Corresponding author

2476-3268© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).



10.22108/rppl.2025.145198.2452

transcriptions, an issue that has persisted across all reprints of the edition and remains largely uncorrected.

Materials and Methods

This study employs a library-based research method, examining all Arabic elements in the Yahaqqi–Seyyedi edition of *Tarikh-e Beyhaqi* and the editors' footnotes. The focus is primarily on the accuracy of diacritics and transcription, but also includes related matters such as translation and textual editing. In many cases, to enhance the accuracy and validity of the critiques, the author referred to earlier sources where these Arabic elements appear and compared the editors' renderings with those. Additional observations about the footnotes are also presented in the current research.

Research Findings

A review of the editors' work on Arabic content in *Tarikh-e Beyhaqi* reveals that in numerous cases, Arabic words and phrases—whether in the main text or the footnotes—have been incorrectly transcribed, vocalized, translated, or edited. Some of these errors can also be found in previous editions of the text or in related research, which may have influenced the current editors. Other findings include inconsistencies within the annotations, typographical errors, and incorrect interpretations in some of the commentary.

Discussion of Results and Conclusions

Although the most recent edition of *Tarikh-e Beyhaqi* by Yahaqqi and Seyyedi has addressed many shortcomings of previous prints and includes numerous valuable additions, one of its persistent and widespread flaws is the incorrect vocalization and transcription of many Arabic sentences and verses, both in the main text and in the footnotes. Other issues include the selection of unjustified transcriptions, inaccurate translations of certain phrases, inconsistencies within annotations, and typographical errors—all of which are addressed in the present study.

Some of the Arabic-related mistakes seem to have originated from the editors' reliance on the Fayyaz edition. Had the editors consulted Khatib Rahbar's edition more thoroughly—especially for Arabic verses and phrases—many of these issues could have been minimized, although even that edition lacks full diacritics and is not entirely free from flaws in this regard.



متن‌شناسی ادب فارسی

سال هجدهم، شماره یکم (پیاپی ۶۹)، ۱۴۰۵، ص ۶۹-۸۷

تاریخ وصول: ۱۴۰۴/۲/۲۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۶/۱

مقاله پژوهشی

بررسی حرکت‌گذاری‌ها و ضبط‌های نادرست واژه‌های عربی در ویراستِ اخیر تاریخ بیهقی و ملاحظاتِ دیگر

سهیل یاری گل‌دره* ، استادیار گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

s.yari@cfu.ac.ir

چکیده

تاریخ بیهقی از شاهکارهای نثر فارسی و از بهترین منابع برای شناخت تاریخ غزنویان است. این کتاب تاکنون چند بار تصحیح و چاپ شده است. واپسین تصحیح انتقادی این اثر، در سال ۱۳۸۸، به کوشش محمدجعفر یاحقی و مهدی سیدی، منتشر و تا امروز شش بار تجدید چاپ شده است. ویراست جدید این کتاب، در سال ۱۴۰۱ با تجدید نظر و افزوده‌ها و اصلاحات کامل منتشر شد. مصححان با بازنگری و تأمل در کار خویش و توجه به تذکرات برخی پژوهشگران و نیز با بهره‌گیری از چندین مقاله‌ای که در نقد تصحیح مذکور نوشته شده بود، شماری از اشکالات و کاستی‌های متنِ مصحح، تعلیقات و... را برطرف کرده‌اند. با وجود این، یکی از پرسامدترین نقص‌های این ویرایش، که در نقدهایی که بر آن نگاشته شده، به آن تقریباً پرداخته نشده، بی‌دقتی‌های مصححان در نقل و اعراب‌گذاری عربیات در مقدمه، متن، تعلیقات، فهرست‌ها و منابع تعلیقات است. در این مقاله به بررسی و ارائه صورت درست عربیاتی که نادرست حرکت‌گذاری یا ضبط شده، پرداخته شده است. همچنین ملاحظات دیگری درباره برخی کاستی‌ها، بی‌دقتی‌ها و اشتباهات مصححان در تعلیقات و کتاب‌نامه طرح شده است.

واژه‌های کلیدی

تاریخ بیهقی، تصحیح یاحقی و سیدی، عربیات، اعراب‌گذاری‌ها، ضبط نادرست، ملاحظات.

* مسؤول مکاتبات



2476-3268© The Author(s). Published by University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>).



10.22108/rpl.2025.145198.2452

۱. مقدمه

تاریخ بیهقی، اثر ابوالفضل محمد بن حسین بیهقی (۳۸۵-۴۷۰)، یکی از درخشان‌ترین نثرهای کهن فارسی است. نثر این کتاب بینابین است؛ هم سادگی و استواری و پارسی‌مداری عهد سامانی را دارد و هم ویژگی‌هایی از نثر فنی، همچون آمیختگی نثر با نظم، استفاده از آیات، احادیث، اشعار و مثل‌های عربی. (رک: شمیسا، ۱۴۰۲، ص. ۵۶). «اهمیت تاریخی این کتاب تنها در آن نیست که قسمتی از مهم‌ترین حوادث سیاسی دوره غزنوی در آن نگارش یافته، بلکه بیشتر از باب روش کار مؤلف و اتقان و صحت مطالب و دقت بیهقی در نقل حوادث و استفاده او از اسناد و مدارکی است که مقام درباری او در اختیارش نهاده بود. بیهقی در تألیف کتاب خود فقط به ذکر حوادث سیاسی و درباری و دقت در نقل آن‌ها نظر نداشت، بلکه کتاب او از جهت دیگری هم مهم است و آن ذکر بسیاری از رسوم و عادات و آداب زمان است که به مناسبت آورده، و نیز آوردن اطلاعات ارزشمندی درباره شعرا و نویسندگان و اشاره به بسی از وقایع و حوادث تاریخی که مربوط به دوره غزنویان نیست و نویسنده به مناسبت بدان‌ها اشاره کرده است. بنابراین تاریخ بیهقی، یکی از مآخذ مهم برای تحقیق درباره مسائل تاریخی و ادبی و اجتماعی زمان او و زمان‌های مقدم بر اوست و اگر همه اجزای آن در دست می‌بود، ممکن بود ما را از مراجعه به بسیاری کتب دیگر بی‌نیاز کند و یا اطلاعات گران‌بهایی را که اکنون فاقد آن هستیم، در اختیار ما نهد». (صفا، ۱۳۷۸، ج. ۸۹۱/۲).

از تاریخ بیهقی، تا پیش از تصحیح اخیر، پنج تصحیح مختلف و مستقل در دست بوده‌است: چاپ مورلی (چاپ حروفی کلکته)، ادیب پیشاوری، نفیسی، غنی-فیاض، فیاض. اما در سال ۱۳۸۸ چاپ انتقادی دیگری از آن، با مقدمه، تصحیح و تعلیقات دکتر محمدجعفر یاحقی و مهدی سیدی، منتشر شد که تاکنون آخرین تصحیح از تاریخ بیهقی به شمار می‌آید. این ویراست، چندین بار تجدید چاپ شده که واپسین آن؛ یعنی چاپ ششم، در سال ۱۴۰۱ منتشر شده است. درباره این تصحیح، چندین مقاله نوشته و بسیاری از کاستی‌های آن در بخش تصحیح متن، تعلیقات و... گفته شده است.

با این که یکی از امتیازهای این تصحیح از دیگر چاپ‌ها، اهتمام مصححان به حرکت‌گذاری عبارات و جملات عربی متن کتاب است، اما یکی از اشکالات پُرسامد این چاپ نیز که در مقالات مذکور به آن بسیار کمتر توجه شده، همین ضبط‌ها و حرکت‌گذاری‌های نادرست واژه‌های عربی است که در واپسین بازبینی‌ها، به آن تقریباً هیچ توجهی نشده است و همچنان در همه چاپ‌های این تصحیح بر جا مانده‌اند. هرچند مصححان شماری از اشکالات چاپ‌های پیشین را، به یاری بازنگری‌های خود و تذکرات منتقدان برطرف کرده‌اند، اما این کوتاهی و اِهمال، به‌هیچ‌روی زینده چنین اثر گران‌سنگی و مؤلف آن که خود شیفته عربی بوده‌است، نیست. به گمان نگارنده اگر تلاش‌های مصححان چاپ‌های قبلی در تصحیح و اعراب‌گذاری عربیات تاریخ بیهقی نبود، چه بسا اشکالات بیش از این بود، هرچند همین مایه اغلاط هم با توجه به اندک بودن عربیات متن، به نسبت کل کتاب، فراوان می‌نماید.

با بررسی و مقایسه عربیات چاپ یاحقی-سیدی، با برخی چاپ‌های قبلی تاریخ بیهقی و برخی مراجع دیگر، درمی‌یابیم که بخشی از اشکالات تصحیح یاحقی-سیدی از چاپ فیاض (۱۳۵۶، دانشگاه فردوسی مشهد)^۱ و بخش عمده آن از بی‌دقتی مصححان سرچشمه می‌گیرد، هرچند مصححان در تصحیح متن تاریخ بیهقی، گاه

به‌درستی از ضبط‌های مختار فیاض یا منابع دیگر عدول کرده‌اند. برای نمونه در چاپ فیاض (۱۳۵۶، ص. ۲۴۵)، در این مصرع: «تَبَاعَدَ عَنْكَ تَعْيِيرُ الْعُدَاةِ»، به جای «تعیر»، «تعیر» آمده و مصححان یادآور شده‌اند که «فیاض: تعیر، که محتملاً غلط چاپی است» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱)، همچنین در مقاله «مآخذ اشعار عربی تاریخ بیهقی و معرفی گویندگان آن‌ها» از ابوالقاسم حبیب‌اللهی (نویسنده) که یکی از اصلی‌ترین منابع مصححان برای ترجمه شماری از اشعار عربی و... است، «لا رَعَى...» سهواً به «بچراند» ترجمه شده و در چاپ‌های گذشته به همان شکل در تعلیقات تاریخ بیهقی نقل شده بود، ولی در ویراست جدید، به‌درستی اصلاح شده است. (رک: بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۴۱/۲). با این حال، به علت اعتماد بسیار به برخی منابع، اغلاطی از آن‌ها در این تصحیح وارد شده‌است.

۲. بررسی

چنان‌که گفته شد، یکی از اشکالات پربسامد تصحیح جدید تاریخ بیهقی، کم‌دقتی در تشکیل و اعراب‌گذاری جملات و اشعار و ضبط و نقل آن‌هاست که در این بخش، اشکالات و صورت درست آن‌ها ارائه داده می‌شود:

۲-۱. ضبط‌ها و حرکت‌گذاری‌های نادرست:

۲-۱-۱. مقدمه:

- جُرمی قد اربی علی العذر / فلیس لی شیءٌ سوی الصبر^۱
فاسر عنی خاطری کله / لانفق الایام فی الشکر (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۴۱/۲). درست: الصبر، فأسر، الشکر (أسر فعل است و تنوین نمی‌گیرد. همچنین در عربی ال و تنوین مانعة‌الجمعند).

۲-۱-۲. متن

- إلی أن یرث الله الأرضَ و من علیها وَ هُوَ خَیرُ الوارِثِینَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲/۱، ۱۸۱۸). درست: الله.
- سنه احدى و عِشرینَ وَ اربعَمائِه (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰/۱). درست: اربعَمائِه (أربع، هرچند بر وزن أفعِل است و این وزن یکی از اوزان غیرمنصرف است، اربع اگر صفت شود، غیرمنصرف خواهد بود ورنه منصرف است. از سویی اگر هم غیرمنصرف نیز باشد، چون مضاف شده است، به تبعیت از اعراب احدى و عِشرین، به جای فتحه، کسره خواهد گرفت. رک: الشرتونی، ۱۳۸۵، ج. ۱۱۲/۴، ۱۱۴).
در این تصحیح، بسیاری از تاریخ‌های عربی نادرست اعراب‌گذاری شده است. برای نمونه، هرجا اعراب «أربع» در «أربعمائِه» گذاشته شده، نادرست است و به جای فتحه، باید کسره بگیرد (برای نمونه رک: بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۰/۱، ۶۵، ۸۲، ۱۰۱، ۱۳۸، ۲۲۵، ۳۴۵، ۴۱۶، ۴۹۲، ۵۳۴، ۵۶۲، ۶۹۸، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۹، ۷۴۲، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷). همچنین «ثلاث» در «ثلاثمائِه» به جای مکسور بودن، به غلط، مفتوح است (برای نمونه رک: بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۷۶/۱، ۶۷۷، ۶۷۸). نیز اعراب یکان برخی تواریخ به جای تنوین جر، فتحه گرفته است: «سنه خمسَ و خمسین...» (ج. ۶۵/۱)، «سال اربعَ و عِشرین...» (ج. ۳۴۵/۱)، «سنه خمسَ و عِشرین...» (ج. ۳۴۵/۱).

^۱ اعراب‌گذاری‌ها مطابق با تاریخ بیهقی، تصحیح یاققی و سیدی، است.

۴۱۶/۱، «سَنَةُ سَبْعٍ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۴۹۲/۱)، «سَنَةُ تِسْعٍ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۵۳۴/۱)، «سَنَةُ تِسْعٍ وَ ثَمَانِينَ...» (ج. ۶۷۷/۱، ۶۷۸)، «سَنَةُ سَبْعٍ وَ أَرْبَعِمِائَةٍ» (ج. ۷۲۶/۱)، «سَنَةُ خَمْسٍ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۷۳۵/۱)، «سَنَةُ خَمْسٍ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۷۳۶/۱، ۷۳۷)، «سَنَةُ سِتٍّ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۷۳۹/۱)، «سَنَةُ سِتٍّ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۷۴۲/۱)، «سَنَةُ ثَمَانٍ وَ عَشْرِينَ...» (ج. ۷۴۵/۱).

- عقد الفريد (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱۹/۱). درست: العقد.

چند بار ديگر نيز، الف و لام از عنوان برخي كتاب‌ها افتاده است؛ مانند: فوائد الرضويه (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۰۲/۲)، نجوم الزاهره (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۱۵/۲).

- متوكلًا على الله (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱/۳۶، ۱۸۲۴). درست: متوكلًا.

- ذَرِنِي تَجِنِّي مِيتَى مُطْمَئِنَّةٍ / وَ لَمْ أَتَجَشَّمْ هَوْلَ تِلْكَ الْمَوَارِدِ (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۱/۱). درست: مُطْمَئِنَّةٌ، أَتَجَشَّمُ (همچنين در تعليقات، ص ۸۶۴، همين دو واژه به گونه‌اي ديگر؛ يعنى «مُطْمَئِنَّةٌ، أَتَجَشَّمُ» نادرست حرکت‌گذاري شده است).

نکته گفتنی درباره ضبط اشعار عربي در دست‌نويس‌هاي تاريخ بيهقي، مغلو و محرف‌بودن بسياري از آنهاست که کار تصحيح را بر تصحيح‌کنندگان اين کتاب بسي دشوار کرده است. مصححان (باحقی و سيدي) در مقدمه، ص صد و چهل و یک، با عنوان «گشتگی در شعرهای عربي» و همچنين در پاورقی‌های متن کتاب، بارها به اين مسئله اشاره کرده‌اند: «ضبط اين دو بيت براساس ديوان ابن الرومي... تصحيح شد. نسخه‌ها اغلب مغلو و پریشان است» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۱/۱). «متن خطبه مثل اغلب اشعار عربي در نسخه‌ها متفاوت و مغلو است» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۱/۱). «قصيده ابن الانباري را بي توجه به نسخه‌ها که سخت مغلو و پریشان است، براساس فياض... و موسوعة الشعر العربي تصحيح کردیم» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۵/۱). «متن عربي اين نامه... در نسخه‌های ما... مختلف و گاه مغلو است.» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۴/۱). «اين دو بيت در نسخه‌ها و چاپ‌ها بکلی مغلو است، از روی ديوان ابن رومي تصحيح شد» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۳۴۹/۱، ج. ۱۱۰۸/۲). «تصحيح براساس موسوعة الشعر العربي است» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۳۶۰/۱). «اين قطعه در نسخه‌ها به کلی مغلو است.» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۳۶۲/۱). «ضبط بيت در نسخه‌ها پریشان است» (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۷۱۴/۱). به همين علت، مصححان پيشين تاريخ بيهقي و مصححان تصحيح اخير، برای ارائه صورتی پيراسته از اشعار و جملات عربي، به ناچار، بارها به منابع ادبي و تاريخی پيش از بيهقي رجوع کرده‌اند.

- فَلَا تَغْبِطَنَّ الْمُتَرَفِينَ فَأَنْتَهُمْ / عَلَى قَدَرٍ مَا يَكْسُوهُمْ الدَّهْرُ يَسْلُبُ (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۱/۱). درست: فَأَنْتَهُمْ، يَسْلُبُ.

- كَانَ آخِرُ الْعَهْدِ بَهُمَا (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۱/۱). درست: آخِرَ (بنا بر خبر افعال ناقصه بودن. اين واژه در

ج ۲۳۴/۱ و ۲۷۰ به درستی حرکت‌گذاري شده است. همچنين در فهرست عربيّات، ج ۱۸۶۶/۲، يك بار «آخِرُ» ثبت شده است).

- بعد العزِّ و الرفعة صار حارسُ الدجلة (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۴/۱). درست: حارسَ (بنا بر خبر افعال ناقصه بودن).

- إِنَّ الْأُمُورَ إِذَا الْأَحْدَاثُ دَبَّرَهَا (بيهقي، ۱۴۰۱، ج. ۵۵/۱). درست: إِذَا الْأَحْدَاثُ.

- وَ لَيْسَ غَدْرُكُمْ بَدْعًا وَلَا عَجَبًا / لَكِنَّ وَفَاءَكُمْ مِنْ أَبْدَعِ الْبَدْعِ / مَا الشَّأْنُ فِي غَدْرِكُمْ أَلَشَّأْنُ فِي طَمَعِي / وَ بَاعْتِدَادِي بِقَوْلِ الزُّورِ وَ الْخَدْعِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۵/۱). درست: بدْعًا، لَكِنَّ، الشَّأْنُ،
- رَحِمَ اللَّهُ مَاضِيَهُمْ وَ اعَزَّ بَاقِيَهُمْ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۹۹/۱). درست: مَاضِيَهُمْ، بَاقِيَهُمْ (این مورد در تعلیقات اصلاح شده ولی در آن جا به غلط «اعَزَّ» آمده است).
- الْمَقَامَةُ فِي مَعْنَى وِلَايَةِ الْعَهْدِ بِالْأَمِيرِ شَهَابِ الدَّوْلَةِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۱/۱). درست: شِهَابِ.
- فِي مَدْحِ السُّلْطَانِ الْأَعْظَمِ مَسْعُودِ بْنِ مُحَمَّدٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۶/۱). درست: بنِ.
- لِيُطْلَقَ عَلَى الْفُقَرَاءِ... مِنْ الْوَرَقِ عَشْرَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ وَ مِنْ الْخُبْزِ عَشْرَةُ آلَافٍ وَ مِنْ اللَّحْمِ خَمْسَةُ آلَافٍ وَ مِنْ الْكَرْبَاسِ عَشْرَةُ آلَافٍ ذِرَاعٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۷/۱). درست: عَشْرَةُ، خَمْسَةُ (بنابر نائب الفاعل بودن)، «آلاف» در نمونه‌هایی که معدود دارد، باید مکسور باشد و در دو نمونه‌ای که معدود ندارد، تنوین جر می‌گیرد.
- فَلَا يَرْعُكُمْ وَقَعَ السُّيُوفِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: وَقَعُ.
- فَأَنِّي لَمْ أَحْضُرْ مَوْطِنًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: فَأَنِّي... أَحْضُرُ.
- مَا أَجِدُ مِنْ دَوَاءٍ جَرَّاحِهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: جَرَّاحِهَا.
- أَشَدُّ مِمَّا أَجِدُ مِنَ الْإِلْمِ وَقَعِهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: أَلِمِ.
- أَيْنَ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: اللَّهُ.
- لَا يَقُولَنَّ أَحَدٌ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: يَقُولَنَّ.
- وَ لَا مُرْتَقٍ مِنْ خَشْيَةِ الْمَوْتِ سَلَمًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۲/۱). درست: خَشْيَةِ.
- اللَّهُ الْمُوَقَّقُ لِمَا يَرْضَى... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۵/۱). درست: الْمُوَقَّقُ.
- كَانَ النَّاسُ حَوْلَكَ حِينَ قَامُوا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: كَانُ.
- وَ كُلُّهُمْ قِيَامٌ لِلصَّلَاةِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: كُلُّهُمْ (به ضرورت وزنی).
- وَ لَمَّا ضَاقَ بَطْنُ الْأَرْضِ عَنْ أَنْ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: بَطْنُ.
- مَدَدَتْ يَدَيْكَ نَحْوَهُمْ احْتِفَالًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: نَحْوَهُمْ (به ضرورت وزنی).
- وَ بِحُرَّاسٍ وَ حُقَاطٍ ثَقَاتٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). واو زائد است.
- رَكِبَتْ مَطِيَّةً مِنْ قَبْلِ زَيْدٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: رَكِبَتْ.
- وَ تِلْكَ قَضِيَّةٌ فِيهَا تَأْسٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۶/۱). درست: تَأْسٌ.
- ذَكَرَ انْفِذَ الرُّسُلِ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۷/۱). درست: ذِكْرُ.
- إِذَا تَمَّ أَمْرٌ دَنَا نَقْصُهُ / تَوَقَّعَ زَوَالًا إِذَا قَبِلَ تَمَّ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۸/۱). درست: تَوَقَّعَ.
- أَلَمْ تَرَ مَا آتَاهُ أَبُو عَلِيٍّ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۹/۱). درست: عَلِيٌّ.
- حَفَظَهُ اللَّهُ وَ أَبْقَاهُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۰۰/۱). درست: حَفِظَهُ (در فهرست‌ها، ج ۱/ ۱۸۲۰ به اشتباه «أَبْقَاءُ» تایپ شده است).
- إِذَا يَشَدُّ لِقَوْمٍ عَقْدٌ مُلْكِهِمْ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۳۵/۱). درست: عَقْدُ.

- بِمَنِّهِ وَ سَعَةِ رَحْمَتِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۵۲/۱) ص: سَعَةُ (در صفحات ج ۱/۱۸۵، ۳۱۶، ۴۳۳ نیز «سَعَةُ» ضبط شده است).
- ذَكَرُ وُرُودِ الرَّسُولِ مِنْ بَغْدَادٍ وَ اِظْهَارِ مَوْتِ الْخَلِيفَةِ الْقَادِرُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۸۶/۱). درست: القادر.
- أَحْسَنَ اللَّهُ حِفْظَكَ وَ حَيَاطَتَكَ وَ أَمَتَعَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِكَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۴/۱). درست: امیر.
- حَتَّى آتَاهُ الْيَقِينَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۵/۱). درست: الیقین.
- عَلَتْ غِرَاسُهَا وَ رَسَتْ آسَاسُهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۵/۱). درست: إساسُها. اگر «أساس» باشد، دیگر فعل آن مؤنث نمی‌آید. إساس جمع أُسّ به معنی بنیاد است؛ چنان‌که «غراس» نیز جمع «غریسه» (کاشته‌شده) است. در چاپ فیاض، «أساس» و در خطیب رهبر «اساس» آمده است. (رک: بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۳۹۲؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۴۴۸/۲).
- يَذْكُو زَنَادَهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۵/۱). درست: زنادُها.
- يُقَابِلُ مَوْلِمَ الرِّزْيَةِ بِمَا أَسْبَغَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: مَوْلِمَ (مَوْلِم).
- بِالْقَدْحِ الْمُعْلَى فَائِزًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: بِالْقَدْحِ (قَدَحِ مُعْلَى، هفتمین تیر از تیرهای قمار بوده است. رک: ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج. ۹۱/۱۵).
- مِنْ جَمِيعِ الْجِهَاتِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: الجِہات.
- يُمْضِيهَا بِمَشْيَيْتِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: بِمَشْيَيْتِهِ.
- يُصَرِّفُ أَحْوَالَهُمْ عَلَى حُكْمِهِ وَ يَوْجِبُ عَلَى كُلِّ مِنْهُمْ أَنْ يَكُونَ لِأَمْرِهِ مُسْلِمًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: أحوالَهُم، يُوجِبُ.
- «و نَبْلُوَكُمْ بِالْشَّرِّ وَ الْخَيْرِ...» [انبیاء/۳۵] (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: نَبْلُوَكُمْ. این کلمه در چاپ مورلی، درست و در فیاض و خطیب رهبر اشتباه ضبط شده است (رک: بیهقی، ۱۸۶۲م، ص. ۳۶۶؛ بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۳۹۳؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۴۴۸/۲). گویا به تأثیر «الْنبْلُوْنَكُمْ» که در سوره‌های بقره/۱۵۵ و محمد/۳۱ آمده است، دچار چنین سهوی شده‌اند.
- وَ الْحُلُولِ فِي دَارِ الْمَقَامَةِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: مُقَامَةِ (ترکیب «دارالمقامه» در قرآن فاطر/۳۵) نیز آمده است.
- لَكِنْ لَادِغُ الْحُرْفَةِ وَ مَوْلِمُ الْفِرْقَةِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: لَادِغُ، مَوْلِمَ (مَوْلِم)، فِرْقَةُ (فرقه: گروهی از مردم، فِرْقَةُ: جدایی. رک: زمخشری، ۱۳۸۶، ص. ۳۱، ۲۲۸).
- لَا يُغَالِبُ فِي أَحْكَامِهِ وَ لَا يُعَارِضُ فِي نَقْضِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: يُعَارِضُ.
- «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» (رحمان/۲۹) (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: كُلِّ.
- وَ لَهُ قَدَسٌ [اللَّهُ] رُوحَهُ مِنْ جَمِيلٍ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: رُوحَهُ.
- مُوَصِّلَةٌ إِلَيْهِ كَرَائِمُ التَّحَفِ وَ الرِّضْوَانِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۶/۱). درست: مُوَصِّلَةٌ.
- ...وَ يَحْفَظُ مَا اسْتَحْفَظَهُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۷/۱). درست: يَحْفَظُ.
- قَدْ أُنَارَ اللَّهُ بَصَائِرَهُمْ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: بَصَائِرُهُمْ.

- يَحِلُّ وَ يَعْقِدُ وَ يَأْتِي (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: يَحِلُّ.
- اِنْ يَمُدُّهُ فِي جَمِيعِ اُمُورِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: اَنْ يَمُدَّهُ.
- مَتَعْنَى اللّٰهِ بِكَ عَلَى بَرَكَهٖ اللّٰهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: مَتَعْنَى، بَرَكَهٖ.
- فَأَنْتَ شِهَابٌ دَوْلَتِهِ الَّذِي لَا يَخْمَدُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: يَخْمَدُ.
- وَ اجْرٍ عَلَى اَحْمَدَ طَرَائِقِكَ وَ ارشَدَ خَلَائِقِكَ وَ اَجْمَلَ سَجَايَاكَ وَ اَكْرَمَ مَزَايَاكَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: اَحْمَدَ، ارشَدَ، اَجْمَلَ، اَكْرَمَ (کلمات غیرمنصرف اگر مضاف شوند، کسره می‌پذیرند).
- قَدْ اسْتَرَعَاكَ لِسِيَّاسَتِهِمْ وَ اسْتَدْعَاكَ لِاَيَّالَتِهِمْ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). درست: لِاَيَّالَتِهِمْ.
- «و آتُوا الزَّكُوَّةَ وَ آمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ...» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۹/۱). درست: آتُوا، آمُرُوا.
- فَتَلَقَّهَا بِالْاِحْنَانِ لَهَا وَ الْاِعْظَامِ لِقَدَرِهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۹/۱). درست: بِالْاِحْنَانِ.
- اَقِمِ الدَّعْوَةَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَنَابِرٍ مُلْكِكَ مَسْمِعاً بِهَا وَ مُفِيداً وَ مُعِيداً (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۹/۱). درست: مُسْمِعاً (در ترجمه‌ای که مصححان از این خطبه، بر مبنای بعضی دست‌نویس‌ها در بخش ملحقات، ج ۷۵۹/۱ آورده‌اند، واژه مذکور به «بشنوایی» ترجمه شده است که مؤیدی برای ضبط «مُسْمِعاً» خواهد بود).
- اسْتِقَامَتِكَ عَلَى اَحْمَدَ الشَّوَاكِلِ فِي طَاعَتِهِ وَ اَجْمَلَ الطَّرَائِقِ فِي مَتَابَعَتِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۹/۱). درست: اَحْمَدَ، اَجْمَلَ.
- لِيُنَشِّرَ ذِكْرَهَا فِي الْجُمْهُورِ وَ يَتَكَامَلَ بِهِ الْجَدَلُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۹/۱). درست: يَتَكَامَلَ.
- اَنْ لَا اَسْعَى... وَ لَا اَدَعَ النَّصْحَ... وَ لَا اُغَيِّرُ شَيْئاً... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۰/۱). درست: اُغَيِّرَ.
- الَّذِي نَفَذَ عِلْمَهُ فِي الْأَرْضِينَ وَ السَّمَوَاتِ وَ عِلْمِهِ بِمَا مَضَى كَعِلْمِهِ بِمَا هُوَ آتٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۰/۱). درست: عِلْمَهُ، عِلْمَهُ.
- عَلَى الْوَفَاءِ بِرُمَّتِهِ فِيهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: بِرُمَّتِهِ.
- وَ مَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللّٰهُ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: اللّٰهُ.
- مَا أَخَذَ عَلَى انبِيَائِهِ وَ رُسُلِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: السَّلَامُ.
- وَ عَلَى اَنْ اتَّشَبَتْ بِمَا أَخَذَ عَلَى مِنْهَا وَ لَا أَبْدَلُ وَ أَطِيعَ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: أَبْدَلُ.
- عَلَى اَنْ يَرْجِعَ ذَلِكَ... بِحِيلَةٍ مِنَ الْحِيلِ... أَوْ تَعْرِضُ مِنْ تَعَارُضِ الْإِيمَانِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: اَنْ، الْإِيمَانِ.
- مِمَّا يَجُلُّ قَدْرُهُ أَوْ يَقِلُّ خَطْبُهُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: يَجُلُّ.
- يُسْتَعْمَلُ فِيهِ الرَّخْصُ فِي مِثْلِ هَذِهِ الْحَالِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: الْحَالِ.
- نَقَضْتُ شَرْطاً مِنْ شُرُوطِ بَيْعَتِي (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۱/۱). درست: بَيْعَتِي.
- وَ اللّٰهُ تَعَالَى يَمُدُّهُ بِبَقَائِهِ... يَبْلُغُهُ غَايَةُ هَمِّهِ وَ يَبْلُغُنِي فِيهِ مَا... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۵۳/۱). درست: يَبْلُغُنِي.
- إِلَيْهِ تُجَرَّرُ أَذْيَالُهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۶۰/۱). درست: تُجَرَّرُ.
- وَ لَمْ يَكْ يَصْلِحْ إِلَّا لَهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۶۰/۱). درست: يَصْلِحُ إِلَّا.

- قال له بئسَ الشيءَ الأمارَةُ... نَعَمْ الشيءَ الأمارَةُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۶۵/۱). درست: الشيءُ، الإمارة.
- فَلَا تَعْجَبَا إِنَّ السُّيُوفَ كَثِيرَةٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۷۵/۱). درست: السُّيُوفَ.
- وَ جَفْنُ الَّذِي خَلْفَ الْفَرْنَجَةِ سَاهِدٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۷۵/۱). درست: الْفَرْنَجَةِ
- رِقَابَهُمْ أَلَّا وَ سَيِّحَانُ جَامِدٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۷۵/۱). درست: رِقَابَهُمْ، سَيِّحَانُ.
- وَ لَيْسَ لِأَنَّ الْعَيْشَ عِنْدَكَ بَارِدٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۷۶/۱). درست: الْعَيْشَ.
- وَ عَلِمْتَهُ الْكَرَّ وَ الْأَقْدَامَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۰۱/۱). درست: الإقداما.
- فَذَاكَ الْعَظْمُ حَيٌّ وَ هُوَ مَيِّتٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۰۱/۱). درست: تسکینِ ها در هو (به ضرورت وزن).
- فَهَدَمْتُ الْبَنَاءَ فَمَا بَنِيْتُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۰۱/۱). درست: البناءَ.
- وَ يَهْدِمُهُ فَلَيْسَ لِذَاكَ بَيْتٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۰۱/۱). درست: يَهْدِمُهُ.
- وَ رَبُّمَا يَرْقُدُ ذُو غَرَّةٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۴۹/۱). درست: يَرْقُدُ.
- وَ الظَّنُّ يُخْطِئُ وَ يُصِيبُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۶۲/۱). درست: يُصِيبُ.
- أَيُّهَا الصَّدْرُ السَّعِيدُ الْمَاجِدُ الْقَرْمُ اللَّبَابُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۰۷/۱). درست: الْقَرْمُ (مهتر) (این غلط در تصحیح فیاض هم دیده می‌شود. رک: بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۷۸۸؛ بیهقی، ۱۳۸۳، ص. ۵۵۸. در چاپ خطیب رهبر، به‌درستی «الْقَرْم» آمده است. رک: بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۹۲۴/۳).
- وَ جِهْكَ الْوَجْهَ الْمُضِيِّ رَأَيْكَ الرَّأْيَ الصَّوَابَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ص. ۶۰۷). درست: الْمُضْيَ.
- كُلُّ مَا عِنْدَكَ فَخْرٌ كُلُّ مَا دُونَكَ عَابَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۰۸/۱). درست: كُلُّ.
- أَنْتَ أَنْ أَبْتَ أَلَيْنَا فَكَمَا أَبَ الشَّبَابَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۰۸/۱). درست: إِنْ.
- بِأَقْبَلِنِ إِنْ شِئْتَ مِنِّي الْمَعْذِرَةَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۰۸/۱). درست: فَأَقْبَلِنِ. (این غلط از چاپ فیاض، به اهتمام یاحقی، به این‌جا راه یافته و در چاپ‌های پیشین فیاض و نیز چاپ خطیب رهبر، به‌درستی «فَأَقْبَلِنِ» آمده است. رک: بیهقی، ۱۳۸۳، ص. ۵۵۸؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۹۲۵/۳).
- وَ إِنِّي لَأَنُوحَ عَلَيْهِ نَوَاحِ الْمَنَاقِبِ... وَ أَثْنِي (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۱۷/۱). درست: لَأَنُوحُ، أَثْنِي.
- إِنْ كُنَّا كُنَّا عَلَى حَدِّهِ كِتَابِي (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۷۴۸/۱). درست: حَدِّهِ.

۲-۱-۲. تعلیقات

- هَوْنٌ عَلَيْكَ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۲۹/۲). درست: هَوْنٌ.
- اللِّسَنُ مُحَرًّا، الْفَصَاحَةُ وَ الْبَيَانُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۳۵/۲). درست: مُحَرِّكًا.
- وَ أَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلِقَ عَصَاكَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۳۹/۲). درست: أَلْقِ.
- يَدْعُونَ اللَّهَ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۸۳/۲). درست: اللَّهَ.
- ... تَقَشَّعَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۹۴/۲). درست: تَقَشَّعُ.
- أَرَاهَا وَ إِنْ كَانَتْ تَحِبُّ كَأَنَّهَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۹۴/۲). درست: تُحِبُّ.

- فلا تغشق الدنيا اخی فانما (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۹۷۷/۲). درست: تغشَق.
 - تَبْنَأُ عُجْباً بِالْفَرِيضِ و لو دَرَى (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۷۵/۲). درست: تَبْنَأُ.
 - عَرَّ مُحَجَّلَةٌ تُحَاوِلُ وَقَعَهُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۷۶/۲). درست: عُرَّ.
 - قَائِدُ الْغُرِّ الْمُحَجَّلِينَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۷۶/۲). درست: الْغُرَّ.
 - وَلَسْتَ بِمُسْتَبَقٍ أَحْلاً لَا تَلْمُهُ / عَلَى شَعَثِ أَيْ الرِّجَالِ الْمُهْدَبُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۱۵/۲). درست: تَلْمُهُ، الرِّجَالِ.
 - لَقَيْتُهُ فَرَأَيْتُ النَّاسَ فِي رَجُلٍ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۹۸/۲). درست: لَقَيْتُهُ (همچنین دو سطر بالاتر، «آمالی»، «آمالی» نوشته شده که البته این اشکال از منبع مصححان، به تعلیقاتشان راه یافته است).
 - مَا كَانَ أَعْرِفُهُ بِالْدُّونِ وَالسَّفَلِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۰۷/۲). درست: السَّفَلِ.
 - فَلَمْ يُسَقْ فِيهِ وَالِدٌ عَلَى وَلَدِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۲۸/۲). درست: يُبْقَ.
 - صِيَامِي إِذَا أَفْطَرْتُ بِالسَّحْبِ ضَلَّةٌ / وَ عِلْمِي إِذَا لَمْ يَجِدْ ضَرْبٌ مِنَ الْجَهْلِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۵۰/۲). درست: بِالسُّحْتِ، يُجَدِّ.
 - وَ تَرْكِيتِي مَالاً جَمَعْتُ مِنَ الرِّبَا / رِيَاءٌ وَ بَعْضُ الْجَوَادِ اخْزَى مِنَ الْبَخْلِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۵۰/۲). درست: رِيَاءٌ، الْجُود.
- صورت درست دو بیت اخیر در چاپ مصرِ یتیمه‌الدهر آمده است (رک: الثعالبی، ۱۳۵۲، ج. ۸۶/۴).
- إِذَا مَا فَرَّقْتَنِي غَسَّلْتَنِي / كَانَا عَاكِفَانِ عَلَى الْمَرَامِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۴۶/۲). این بیت متنّبی به نقل از مقاله حبیب‌اللهی (نوید) در یادنامه بیهقی، آورده شده است. در آن‌جا به جای «فرقتنی»، «فارقتنی» آمده است. نیز، به اشتباه لام «غسلتنی» در تعلیقات، ساکن شده است که باید مفتوح و تا ساکن شود. همچنین ضبط نادرست «المرام»، از مقاله حبیب‌اللهی به تعلیقات تاریخ بیهقی نیز وارد شده است. ضبط درست، براساس چاپ‌های گوناگون دیوان متنّبی و اجماع منابع کهن، «حَرام» است (رک: المتنّبی ۱۴۴۵ق، ص. ۵۷۹؛ المتنّبی، ۱۳۶۳، ص. ۴۷۷؛ الثعالبی، ۱۴۲۰ق، ج. ۲۱۲/۱؛ الراغب الأصفهانی، ۱۴۲۰ق، ج. ۵۰۸/۱؛ العسکری، ۱۴۲۴ق، ج. ۹۵۸/۲). همچنین صورت مشکول بیت چنین است: إِذَا مَا فَارَقْتَنِي غَسَّلْتَنِي / كَانَا عَاكِفَانِ عَلَى حَرَامٍ.
 - «كَلِمَةٌ بِأَ الْفَرْجِ» يَا «الْفَرْجِ»... قابل مقایسه است (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۹۶۴/۲). این مطلب را مصححان از استاد فیاض نقل کرده‌اند. با مراجعه به چاپ ایشان درمی‌یابیم که «با» زائد است و به جای «یا»، باید «با» آورده شود.
 - حَرَى اللَّهِ أَفْنَاهُ الْعَشِيرَةُ كُلُّهَا... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۹۸۲/۲). درست: جَزَى، أَفْنَاء (بیت مذکور از اغانی ابوالفرج اصفهانی نقل شده است. در آن‌جا و دیگر منابع نیز ضبط بیت چنین است: جَزَى اللَّهُ أَفْنَاء...).
 - هَذَا الْخَالُونَ عَنْ شَجْوَى وَ نَامُوا / وَ عَيْنِي لَا يَلَاثِمُهُمَا مَنَامٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۹۸۴/۲). درست: هَذَا، الْمَنَام (این بیت مذکور از العقد الفرید ابن عبد ربّه نقل شده است. در آن‌جا هم ضبط آن کلمه، «هدا» و «المنام» است).
 - أَنَا أَشْأَمُ مِنْ مَنْ يَمْشِي / عَلَى ظَهْرِ الْحَظِيمِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۰۳/۲). درست: وَأَنَا أَشْأَمُ مِنْ يَمٍ / شَى عَلَى ظَهْرِ الْحَظِيمِ.
 - سَارَ كُلُّ أَرْبَابِ الْمَنَاصِبِ فِي الْبَلَاطِ مَعَهُمَا... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۱۹/۲). درست: كُلُّ... مَعَهُمَا.
 - ... كَمْشَى مَسْرُقٌ لِلْسَّمْعِ اسْرَارًا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۲۱/۲). این بیت به نقل از موسوعه الشعر العربی نقل شده است. در آن‌جا به جای «مَسْرُق»، «مُسْتَرْقٍ» آمده است.

- ... من حوله حيله ان كنت محتالا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۳۱/۲). درست: هوله (رک: فیصل، ۱۳۸۴ق، ص. ۳۰۲).
- افناه و لم یزل یفنی الملوک فقد / اضحی و اصبح عنه ملک قد زالا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۳۱/۲). درست: من، الملک (رک: فیصل، ۱۳۸۴ق، ص. ۳۰۳).
- و لست بمُستَبقِ أَخًا لَا تَلْمُهُ / عَلَى شَعَثِ أَى الرَّجَالِ الْمُهَذَّبِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۱۵/۲). درست: و لست بمُستَبقِ أَخًا لَا تَلْمُهُ / عَلَى شَعَثِ أَى الرَّجَالِ الْمُهَذَّبِ (بیت مذکور به نقل از حاصل اوقات (مجموعه‌ای از مقالات استاد احمد مهدوی دامغانی) آمده است. در آن‌جا، بیت به گونه‌ای که اعراب‌گذاری کردیم، آورده شده است).
- ایها الشَّامِتُ الْمُعِيرُ بِالْدهِ / رَأَتْ أَلَا مُبرَّءُ المَوْفُورِ؟ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۱۶/۲). درست: رَأَتْ أَلَا مُبرَّءُ المَوْفُورِ؟ (بیت از اغانی نقل شده است. در اغانی و دیگر منابع ادبی، مصراع دوم، به گونه‌ای که آورده شد، نقل شده است).
- نفس عصامِ سَوَدَتْ عَصاما / و عَلِمَتْهُ الْکرَّ و الإقداما / و صیرَّته مَلِکاً هَماما / حَىَّ عَلا و جاوز الأَقواما (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۴۶/۲). درست: عَلِمَتْهُ، صیرَّته، حَتَّى.
- لا تَزَن و لا تَتَصَدَّقِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۵۱/۲). درست: تَزَنی.
- «و اِذِ تَوَلَّى سَعَى...» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۰۹/۲). درست: «و اِذَا...» (بقره/۲۰۵).
- ذلک اجرى باقامه الغرض (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۷۸/۲). درست: أحرى، الغرض (این جمله از نفع الطیب و جَمَهْرُهُ خطب العرب نقل شده است. در هر دو منبع، «أحرى» و «الغرض» آمده است).
- أَنْ عَبْدِالنَّعِیمِ، أَنْ طَاوُسُ الْجَحِیمِ / و أَنْ أَشَامُ مِنْ دُبٍّ عَلَى ظَهْرِ الحَطِیمِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۲۶/۲). درست: «أَنَا» (=من). همچنین «مَنْ دُبٍّ» غلط و «مَنْ دَبٍّ» درست است (این ابیات از تعلیقات تاریخ یمینی نقل شده است. در آن‌جا «دَبٍّ» ضبط شده که غلط است).
- اِحدوته عجب بینک عن خبری / فیها و عن خبر الشاه بن میکال / فررت منه حیاء عن قصوری عنه / جزاء ما زاد فی جاهی و فی مالی (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۷۱/۲). درست: اِحدوته، عَنْ (این دو بیت بُحتری به نقل از حواشی ادیب پیشاوری بر تاریخ بیهقی آورده شده است. در آن‌جا ضبط «اِحدوته» و «عَنْ» آمده است). همچنین در دیوان بُحتری به جای «بینک»، «أُنِیک» آمده که همین ضبط دیوان درست است (رک: البُحتری، ۱۹۶۴م، ج. ۱۷۲۱/۳).
- کم حُلَّ عُقْدَةٍ صَبْرَةٍ الإِمام (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۷۳/۲). درست: حُلَّ عُقْدَةٍ صَبْرَةٍ.
- عَسَجْدِی (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۳۴/۲). درست: عَسَجَدِی.
- بخر ذیول الفخر حتی کائنا... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۷۱/۲). درست: نَجْرٌ، کَائِنَا (این بیت بُحتری از حواشی ادیب پیشاوری بر تاریخ بیهقی نقل شده است. در آن‌جا نیز «نَجْرٌ» آمده است).
- «و ما تدری بَأَى اَرْضِ تموت» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۶۴۷/۲). از این آیه (لقمان/۳۴) پس از «تدری»، «نَفْسٌ» از قلم افتاده است.
- اِنَّ لِلَّهِ جُنُوداً مِنْهَا الْعَسَلُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۱۸/۲). درست: لِلَّهِ. در متن (ج ۱/۵۱۸)، به‌درستی اعراب‌گذاری شده است.

- مَوْسَوْعَةُ الشَّعْرِ الْعَرَبِيِّ. یکی از منابع الکترونیکی مصححان، مَوْسَوْعَةُ الشَّعْرِ الْعَرَبِيِّ است که به همین صورت در منابع و در برخی صفحات تعلیقات آمده است اما چندین بار در تعلیقات به گونه‌های نادرستی همچون «الموسوعة الشعر العربی» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۴۶/۲، ۹۸۴، ۱۰۳۰، ۱۲۷۳) و «الموسوعة الشعریة...» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۶۵/۲)، «موسوعة الشعریة» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۷۰/۲) آورده شده است.
- مراد الاطلاع على الاسماء الامکنه و البقاع (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۱۰/۲). درست: أسماء.

۳. ملاحظات دیگر

در کنار غلط‌هایی که در اعراب‌گذاری و ضبط نادرست عربیات در بخش‌های مختلف ویراست اخیر تاریخ بیهقی وجود دارد، کاستی‌ها و اشتباهات دیگری در حوزه ترجمه، تصحیح و... نیز در کتاب دیده می‌شود که به آن‌ها پرداخته می‌شود:

۳-۱. ترجمه

- صیامی اذا أفطرت بالسَّحْبِ ضَلُّهُ / و علمی اذا لم یَجِدْ ضَرْبٌ مِنَ الْجَهْلِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۵۰/۲). ترجمه «یجد» که از حبیب‌اللهی نقل شده، نادرست است: «علمی که به آن عمل نکنم». ترجمه درست آن چنین است: «دانشی که سودی به بار نیاورد». (رک: آذرنوش، ۱۳۸۷، ص. ۲۶۵) (پیشتر در این مقاله به حرکت‌گذاری و ضبط نادرست «یجد» و «بالسَّحْب» اشاره شد).
- رِقَابُهُمْ أَلَّا و سَيِّحَانُ جَامِدُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۷۵/۱). مصححان در تعلیقات، ج. ۱۱۳۴/۲، سَیِّحَان را به غلط «جریان خون» ترجمه و از ترجمه درست عبداللهی، یعنی «نام رودی در روم»، عدول کرده‌اند. شارحان دیوان منتبّی و... «سَیِّحَان» را در این بیت، نام رودی در روم دانسته‌اند. رک: المعرّی، ۱۴۱۳، ج. ۲۱۰/۳؛ الواحدی، ۱۴۱۹، ج. ۱۲۸۴/۳؛ العکبری، ۱۳۵۵، ج. ۲۷۵/۱؛ البرقوقی، ۱۴۰۷، ج. ۳۹۸/۳؛ الحموی، ۱۹۹۵، ج. ۲۹۳/۳.
- و لکن کفانی مُسْلِیاً و معزّیاً / بَانَ الْمَدَى بَیْنِی و بَیْنَكَ یَقْرُبُ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۱۰۸/۲). این بیت ابن‌الرّومی در سوگ برادرش در تعلیقات، چنین ترجمه شده است: و لکن مرا بس است سرسلامتی‌دهنده و تعزیت‌گوینده به این‌که پایان هر چیز میان من و تو نزدیک است. ترجمه درست و دقیق‌تر بیت چنین است: این‌که فاصله میان من و تو دارد از میان می‌رود (و به تو خواهم پیوست)، به من آرامش می‌دهد (همچنین یَقْرُبُ درست است).

۳-۲. تصحیح

- ... مُسْتَشْعَرًا مِنْ قَهْرِ اللَّهِ تَعَالَى فِيمَا يُسِرُّ... مُوْثِرَ ارْضَاهُ فِيمَا... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲۹۸/۱). در چاپ فیاض نیز «موثر ارضاه» است (رک: بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۳۹۶) که این ضبط معنای محصلی ندارد. صورت درست می‌باید «مُوْثِرًا رِضَاه» باشد که در چاپ مورلی و خطیب رهبر دیده می‌شود (رک: بیهقی، ۱۸۶۲، ص. ۳۶۸؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۴۵۰/۲). در ترجمه‌ای که مصححان از این خطبه، بر مبنای بعضی دست‌نویس‌ها در بخش ملحقات، ج. ۷۵۸/۱ آورده‌اند، عبارت مذکور چنین ترجمه شده است: «می‌گزیند رضای او را در...» که مؤیدی برای ضبط «مُوْثِرًا رِضَاه فِيمَا» خواهد بود.

- نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ قَضَاءِ الْغَالِبِ بِالسُّوءِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۵۲/۱). در تصحیح فیاض و چاپ خطیب رهبر (به پیروی از فیاض)، «القضاء» آمده است (بیهقی، ۱۳۸۳، ص. ۸۷؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۱۲۴/۱). این ضبط بنابر تبعیت صفت از موصوف در تعریف و تنکیر، مرجح است. همچنین فیاض در پاورقی نوشته شده است: «بیشتر نسخه‌ها: من قضاء الغالب بالسوء» (بیهقی، ۱۳۸۳، ص. ۸۷). پس در برخی دست‌نویس‌ها «القضاء» آمده ولی در تصحیح یاحقی-سیدی، به این نکته اشاره‌ای نشده است.

- ... مِنْ مَالٍ عَيْنٍ او ورقٍ او جوهرٍ او اَبْنِيَّةٍ او ثِيَابٍ او قُرْشٍ او عَرَضٍ او عِقَارٍ او ضِيَاعٍ... (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۳۰۲/۱). سخن بر سر ضبط «أَبْنِيَّة» است. در چاپ فیاض و خطیب رهبر نیز «أَبْنِيَّة» است (رک: بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۴۰۰؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۴۵۴/۲). گویا «أَبْنِيَّة» صورت محرفی از «أَنِيَّة» (جمع إناء به معنی ظرف) باشد. مؤید این حدس، ترجمه‌ای است که مصححان از این خطبه بر مبنای بعضی دست‌نویس‌ها، در بخش ملحقات ج ۷۶۲/۱ آورده‌اند. در آن‌جا کلمه مذکور به «ظرف» ترجمه شده است که مؤیدی برای ضبط «أَنِيَّة» خواهد بود.

۳-۳. افتادگی

- ... لم يدم في النعيم البؤس قوم (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۴۶/۱). درست: النَّعِيمِ وَ الْبُؤْسِ (این ابیات از تاریخ بیهقی، تصحیح بهمینار، نقل شده است. در آن‌جا «النَّعِيمِ وَ الْبُؤْسِ» است).

- چو بر خنگ خرامد به میدان / امیر آخورش میر ختلان نماید (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۵۲۷/۲). واژه «ختلی» از مصراع نخست افتاده است: چو بر خنگِ ختلی خرامد....

- از آب جیلم از آن روی کارزار بهم / زینۀ مَلِکَان بود در بهم نَغَز (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۶۰۵/۲). حرف «خ» از آغاز مصراع دوم افتاده است: خَزِينَةُ مَلِکَان بود....

۳-۴. ناهماهنگی در تعلیقات

- در ج ۴۴۸/۱ دو بیت از «بواسحاق» آورده شده است: وَ رَبِّمَا يَرْقُدُ ذُو غُرَّةٍ... مصححان در چاپ‌های گذشته، نظر باسورث را مرجح و آن دو بیت را محتملاً از ابواسحاق ابراهیم صابی دانسته بودند اما در تعلیقات عام ویراست جدید، با توجه به تذکر دیگران، سروده را از ابوالعتاهیه (مکنی به ابواسحاق) دانسته‌اند (رک: سالمیان و یاری، ۱۳۹۰، ص. ۶۵)، اما در تعلیقات تاریخی ویراست اخیر، ج ۱۳۳۲/۲ (مدخل «بواسحق صابی»)، همچنان توضیحات نادرست چاپ‌های پیشین باقی مانده است. همچنین در بخش راهنمای تعلیقات عام چنین آمده است: «بواسحق (صابی یا غزی؟)» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۶۲۳/۲). نیز در همان‌جا، مدخل «ابوالعتاهیه»، چنین گفته شده است: «بیهقی سه بیت وی را با ذکر نام... و دو بیت دیگرش را بدون نام نقل کرده است...» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۳۰۱/۲-۱۳۰۰). با توجه به برطرف شدن اشکال مصححان، توضیحات دو نمونه اخیر می‌باید ویرایش شود.

- به نقل از حبیب‌اللّٰهی آورده‌اند: «این بیت را ثعالبی در یتیمه‌الدهر به ابوعبدالله الفریر (ظ: قریر) الأبیوردی نسبت می‌دهد...» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۰۰/۲). آنچه میان کمانک آمده، از مصححان است و شگفت‌آور؛ زیرا آنان در بخشی دیگر از تعلیقات، ج ۱۱۵۰/۲، به‌درستی «ضریر» ضبط کرده‌اند. در تعلیقات ج ۱۶۱۸/۲، مجدّد «الفریر» آورده شده است.

۳-۵. نقل نادرست

- چه فتنه‌ست که امروز دگرگون شده کار (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۰۷۳/۲). گویا بیت از حافظه نقل شده است. درست: ... که امسال... (رک: فرخی، ۱۳۸۰، ص. ۹۰). در چاپی که مصححان از آن بهره گرفته‌اند، برای «امسال» ضبط دیگری دیده نمی‌شود.

- تَه تَن بُدُنْد زَالَ سامان مشهور / هریک به امارت خراسان مذکور (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۰۴/۲). این بیت از طبقات ناصری، ج ۲۰۴/۱ نقل شده است. در این کتاب به جای «بُدنْد، هریک»، «بودند، گشته» آمده است. گفتنی است که این بیت که بیت نخست یک رباعی است، در لُبابُ الْأَلْبَاب نیز با همان ضبط «بودند، گشته» آمده است. رک: عوفی، ۱۳۸۹، ج. ۶۹/۱.

۳-۶. چند سخن نادرست

- اِلَى اَنْ يَرِثَ اللّٰهُ الْاَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا وَ هُوَ خَيْرُ الْوَارِثِيْنَ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۱۸، ۲/۱). مصححان درباره این جمله نوشته‌اند: «کلمه پسین این عبارت (خیر الوارثین) در آیه ۹۹ سوره انبیا (۲۱) آمده است، که بیهقی با توانایی و استحکام تمام، آن را در عبارت عربی بر ساخته خویش درج کرده‌است» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸۲۰/۱). برخلاف دیدگاه ایشان، جمله مذکور بر ساخته بیهقی نیست و عیناً برخی در منابع کهن دیده می‌شود (رک: ابن عساکر، ۱۴۱۵ق، ج. ۱۸۶/۲؛ و با اندکی تغییر: ابن حزم، ۱۴۱۸ق، ص. ۹). همچنین جمله عربی مذکور ناظر به این آیه است: «إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا...» (مریم/۴۰).

- در بخش‌هایی از تعلیقات، مانند ج ۸۹۷/۲، ۱۰۳۲، ۱۱۶۵، ۱۲۰۵، ۱۲۵۵، به کتاب چند جلدی قَرَى الضَّيْف ارجاع داده شده ولی در منابع نامی از آن آورده نشده است. از سویی، اساساً جز کتاب یک جلدی و کم‌برگ قَرَى الضَّيْف از ابن ابی الدنیا (۲۰۸-۲۸۱)، کتابی دیگر با این عنوان چاپ نشده است. اما منظور مصححان از قَرَى الضَّيْف کدام کتاب است؟

این قَرَى الضَّيْف به شرحی که گفته می‌شود، کتابی جز یتیمه‌الدهر ثعالبی (۳۵۰-۴۲۹) نیست: به گمان نویسندگان، این خطا از برخی نرم‌افزارها همچون المکتبه الشاملة سرچشمه گرفته است. در نسخه‌های پیشین این نرم‌افزار، کتاب یتیمه‌الدهر یک‌بار با همین نام و بار دیگر به خطا با نام قَرَى الضَّيْف آمده است. با تطبیق اجمالی محتوای قَرَى الضَّيْف با یتیمه‌الدهر، می‌توان متوجه این نکته شد.

- المثل السائر... به تصحیح... بن اثیر (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۰۷/۲). «به تصحیح» غلط است و باید اصلاح شود.

- معجم الأدباء، ... ترجمه علی نقی منزوی (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۱۱/۲). معجم الأدباء را عبدالمحمد آیتی ترجمه کرده است. علی نقی منزوی مترجم معجم البلدان است.

۳-۷. پیشنهادهایی برای تکمیل تعلیقات و...

- عنوان ج ۴۲۷/۱ (ذِكْرُ خُرُوجِ الْأَمِيرِ مَسْعُودٍ مِنْ غَزَنَةَ عَلَى جَانِبِ بُسْتٍ وَ مِنْ بُسْتٍ إِلَى خُرَاسَانَ وَ جُرْجَانَ)، و نیز برخی صفحات دیگر، همچون ج ۲۴۶/۱ (ذِكْرُ الْقَبْضِ...) بدون تشکیل و تعریب است.

- مصححان در نامه‌های عربی مندرج در تاریخ بیهقی، هر جا به آیه‌ای اشاره شده، آن را مشخص کرده‌اند. در میان نامه عربی قادر بالله به سلطان مسعود، این آیه نیز آمده اما به آن اشاره نشده است: «لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا و

بُشْرِیَ لِلْمُحْسِنِينَ» (أحقاف/۱۲) (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱/۲۹۵). فیاض و خطیب رهبر نیز متوجه آیه بودن آن نشده‌اند (بیهقی، ۱۳۵۶، ص. ۳۹۲؛ بیهقی، ۱۳۹۰، ج. ۲/۴۴۷). در چاپ مورلی به‌درستی تشخیص داده شده است که این جملات آیه‌اند (بیهقی، ۱۸۶۲م، ص. ۳۶۵).

- قال له بنس الشیء الأمارء... نعم الشیء الأمارء (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱/۳۶۵). در تعلیقات، ج ۱۱۲۲/۲-۱۱۲۳ به منبع حدیث اشاره نشده است. این حدیث در شماری از منابع کهن دیده می‌شود (رک: الهروی، ۱۴۰۸ق، ص. ۱۱؛ الدینوری، ۱۴۱۸ق، ج. ۱/۵۳). همچنین اشکالاتی در اعراب‌گذاری و ضبط این حدیث دیده می‌شود که پیشتر به آن پرداخته شد.

- امیر از آن جهان آمده (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱/۵۰۷). مصححان درباره این کنایه توضیحی نداده‌اند. بیهقی آن را در وصف امیر مسعود که از غرق شدن جان به در برده بود، گفته است. این کنایه در میان عرب‌ها در عصر بیهقی رایج بوده است و هنگامی گفته می‌شده که کسی از امر دشواری برهد و عمر دوباره بیابد: فُلَانٌ قَدْ جَاءَ مِنَ الْآخِرَةِ (خوارزمی، ۱۴۲۴ق، ص. ۱۷۲): فلانی از آن جهان آمده‌است.

- از شب آستن چه زاید (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲/۱۲۵۴). در تعلیقات نوشته‌اند: «اصل مثل عربی است که در شعر ابوالفضل السکری المروزی به این صورت آمده است...». درحالی که اصل این مثل، بنا بر تصریح ثعالبی، فارسی است که سکری به عربی برگردانده‌است: «قَوْلُهُ مِنْ مُزْدَوَجَةٍ تَرْجَمَ فِيهَا أَمْثَالًا لِلْفُرسِ» (رک: الثعالبی، ۱۴۲۰ق، ج. ۴/۹۹).

- ما ذا جَنَّهُ اللَّيَالِي / فيما جَلَّيْنَا أَلِينَا / فَي كلِّ يَوْمٍ نَعزِي / فيمن يَعْزُّ عَلَيْنَا (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱/۵۱۹). درباره این بیت در تعلیقات چنین آمده است: «صورت صحیح این شعر را که در متن آورده‌ایم به دلیل پریشانی و تغییراتی که در کلمات صورت گرفته بود؛ پس از جستجوی فراوان در موسوعه الشعر العربی، یافتیم».

افزوده می‌شود که ضبط «جَنَّهُ» در موسوعه... دیده نشد. از سویی در کهن‌ترین منابعی که این دو بیت را، به صورتی که در متن تاریخ بیهقی آورده شده، نقل کرده‌اند، همچون بهجه المجالس نمری قُرطُبی (م ۴۶۳)، «جَنَّتْ...» آمده است (رک: النمری، ۱۹۸۱م، ج. ۳/۳۶۲-۳۶۳). همچنین در مجموعه اشعار منصور فقیه نیز، به نقل از همان بهجه المجالس، «جَنَّتْ...» آمده است (رک: القحطانی، بی تا، ص. ۱۴۲).

- الْمُقَدَّرُ كَانٌ وَ الْهَمُّ فَضْلٌ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۸/۱). درباره سخن مذکور، در تعلیقات چنین آمده است: «این عبارت به همین صورت در جایی به نظر نرسید» (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲/۸۲۹). افزوده می‌شود که عبارت مذکور، در چندین منبع آمده است (رک: النمری، ۱۹۸۱م، ج. ۳/۳۰۳؛ الثعالبی، ۲۰۰۳م، ص. ۱۹۹).

- لَوْلَا الرُّسُومُ الدُّنْيَاوِيَّةُ لَمَّا اسْتَدْعَيْتُكَ، فَالْعِلْمُ يعلو وَ لَا يُعلَى (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۲/۱۲۷۶). مصححان نوشته‌اند: «این عبارت را به همین صورت جایی نیافتیم». این سخن و جملات پیش از آن، در معجم الأدباء آمده است (رک: الحموی، ۱۹۹۳م، ج. ۵/۲۳۳۲).

- فضل هرچند پنهان دارند، آخر آشکارا شود چون بوی مشک (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱/۲۰۲، ج. ۲/۱۰۰۷). این مضمون در کلیله و دمنه ابن مقفع آمده است و چند تن از ادیبان عرب هم آن را در آثار خویش نقل کرده‌اند: «فَإِنَّ الْعَاقِلَ لَا يَخْفِي فَضْلُهُ وَ إِنَّ هُوَ أَخْفَاهُ كَالْمِسْكِ الَّذِي يُكْتَمُ ثُمَّ لَا يَمْنَعُهُ ذَلِكَ مِنَ النَّشْرِ الطَّيِّبِ وَ الْأَرَجِ الْفَائِحِ» (ابن المقفع، ۱۴۰۴ق، ص. ۲۳۲-۲۳۳): فضل و هنر خردمند پنهان نمی‌ماند، هرچند آن را پنهان دارد، مانند مشک

که نهان داشتن آن، مانع پخش شدن بوی خوش آن نمی‌شود.

سخن ابن مقفع در ترجمه نصرالله منشی این گونه است: «هنر خود هرگز پنهان نماند اگرچه نمایش زیادت نرود، چون نسیم مُشک که به هیچ تأویل نتوان پوشانید و هرچند در مستور داشتن آن جد رود، آخر راه جوید و جهان معطر گرداند». (منشی، ۱۳۸۳، ص. ۱۶۳).

- و کُلُّ خَيْرٍ عِنْدَنَا مِنْ عِنْدِهِ (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۶۶۴/۱). در تعلیقات، ج ۲/ ۱۲۵۵ آمده است: «در کتاب قری الضیف (۱۳۸/۲) کُلُّ خَيْرٍ الْخِ آمده است». بی‌تردید، «خبر» غلط تایپی و «خیر» درست است. این مصراع در منابع گوناگونی آمده است (رک: الباخری، ۱۴۱۴ق، ج. ۴۴۷/۱؛ الدُمیری، ۱۴۲۴ق، ج. ۳۸۸/۲). همچنین چنان‌که پیش از این گفته شد، کتاب چهار جلدی قری الضیف همان یتیمه‌الدهر ثعالبی است.

- شماره جلد از این ارجاع افتاده است: امثال و حکم (۸۸) (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۷۵/۲).

۳-۸. غلط‌های چاپی

- خاله سیدعلی، صید القلم (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۲۵۷/۲). درست: خالد.
- مفتی چون اسعد میهنه ز هر شینی بری (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۳۹۰/۲). درست: مهنه.
- هودارانشان (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۴۳۳/۲). درست: هودارانشان.
- احسن ما سمعت بن النشر و النظم (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۸۷۰/۲). درست: من النثر.
- فصل المقال فی شرح کتاب المثل (بیهقی، ۱۴۰۱، ج. ۱۹۰۲/۲). درست: الأمثال.

نتیجه‌گیری

در ویراست اخیر تاریخ بیهقی، به تصحیح یاحقی و سیدی، با آنکه بسیاری از کاستی‌های چاپ‌های پیشین این تصحیح، برطرف و تکلمه‌های فراوانی به آن افزوده شده است؛ همچنان، یکی از پُرسامدترین اشکالات این تصحیح، اعراب‌گذاری نادرست و ضبط غلط بسیاری از جملات و اشعار عربی در متن و تعلیقات و همچنین شماری نقایص دیگر است که در مقاله به آن‌ها پرداخته شد. بخشی از اشکالات مرتبط با عربیات متن تاریخ بیهقی، به علت اعتماد به چاپ فیاض در کارشان رخنه کرده است. اگر مصححان برای نقل جملات و اشعار عربی متن به چاپ خطیب رهبر توجه بیشتری می‌کردند، اشکالات به حداقل می‌رسید؛ هرچند در چاپ خطیب رهبر، همه عربیات مشکوک و مُعَرَّب نشده‌اند.

پی‌نوشت

۱- در چاپی که از تاریخ بیهقی مصحح علی‌اکبر فیاض به اهتمام محمدجعفر یاحقی منتشر شده است، تغییراتی دیده می‌شود. یکی از این تغییرات، بنابر سخن یاحقی در مقدمه، «بازبینی دقیق و اعراب‌گذاری عبارت‌های عربی» است (رک: بیهقی، ۱۳۸۳، ص. ۷-۸)؛ درحالی‌که، در اصل، شماری از جملات و اشعار عربی این تصحیح حرکت‌گذاری نشده بود. متأسفانه به علت بی‌دقتی در حرکت‌گذاری، خطاهای فراوانی به تصحیح فیاض راه یافته و از آن‌جا وارد تصحیح مشترک یاحقی با سیدی شده است.

منابع

قرآن کریم

- آذرنوش، آذرتاش (١٣٨٧). چالش میان فارسی و عربی. نی.
- ابن حزم، علی بن احمد (١٤١٨ق). *جَمَهْرَةُ أَسَابِ الْعَرَبِ*. منشورات محمد علی بیضون، الطبعة الأولى. دار الكتب العلمیة.
- ابن عساکر، علی بن حسن (١٤١٥ق). *تاریخ مدینة دمشق (دراسة و تحقیق: علی شیری؛ ٨٠ ج.)*. دار الفکر، الطبعة الأولى.
- ابن المقفّع، عبدالله (١٤٠٤ق/١٩٨٤م). *کلیله و دمنه (تحقیق: مصطفی لطفی المنفلوطی)*. دار الكتب العربی.
- ابن منظور، محمد بن مکرّم (١٤١٤ق). *لسان العرب (١٥ ج.)*. دار صادر. الطبعة الثالثة.
- الباخرزی، علی بن حسن (١٤١٤ق). *دُمیة القصر و عصره أهل العصر (تحقیق و دراسة: محمد ألتونجی؛ ٣ ج.)*. دار الجیل. الطبعة الأولى.
- فیصل، شکری (١٣٨٤ق). *أَبُو الْعَتَاهِيَةِ (أشعاره و أخباره)*. مطبعة جامعة دمشق.
- البُحْتَرِي، أبو عباده (١٩٦٤م). *ديوان البُحْتَرِي (عَنِ بَحْثِهِ وَ تَحْقِيقِهِ وَ شَرْحِهِ وَ التَّعْلِيقِ عَلَيْهِ: حسن كامل الصّيرفي؛ ٥ ج.)*. دار المعارف. الطبعة الثالثة.
- البرقوقي، عبدالرحمن (١٤٠٧ق/١٩٨٦م). *شرح ديوان المتنبي (٤ ج.)*. دار الكتاب العربی.
- بيهقي، ابوالفضل (١٤٠١). *تاريخ بيهقي (مقدمه، تصحيح، تعليقات، توضيحات و فهرستها: محمدجعفر ياحقي و مهدي سيدي؛ ٢ ج، چاپ ششم)*. سخن.
- بيهقي، ابوالفضل (١٣٥٦). *تاريخ بيهقي (تصحيح على اكبر فياض؛ چاپ دوم)*. دانشگاه فردوسی.
- بيهقي، ابوالفضل (١٣٨٣). *تاريخ بيهقي (تصحيح على اكبر فياض، به اهتمام محمدجعفر ياحقي؛ چاپ چهارم)*. دانشگاه فردوسی.
- بيهقي، ابوالفضل (١٣٩٠). *تاريخ بيهقي (به كوشش خليل خطيب رهبر؛ چاپ پانزدهم)*. مهتاب.
- بيهقي، ابوالفضل (١٨٦٢م). *تاريخ بيهقي (تصحيح مورلي)*. انجمن آسيابى بنگاله.
- الثعالبي، أبو منصور عبدالملك (١٤٢٠ق). *يتيمة الدهر في محاسن أهل العصر (شرح و تحقيق: مفيد محمد قميحه)*. دار الكتب العلمیة. منشورات محمد علی بیضون. الطبعة الأولى.
- الثعالبي، أبو منصور عبدالملك (٢٠٠٣م). *التمثيل و المحاضرة (تحقيق و شرح و فهرسة: قصي الحسين؛ الطبعة الأولى)*. دار و مكتبة الهلال.
- الثعالبي، أبو منصور عبدالملك (١٣٥٢ق/١٩٣٤م). *يتيمة الدهر في محاسن أهل العصر (الجزء الرابع، الطبعة الأولى)*. مطبعة الصاوي.
- الحموي، ياقوت (١٩٩٣م). *معجم الأدباء (تحقيق: احسان عباس؛ ٧ ج.)*. دار الغرب الإسلامی.
- الحموي، ياقوت (١٩٩٥م). *معجم البلدان (٧ ج.)*. دار صادر. الطبعة الثانية.
- الخوارزمي، أبوبكر (١٤٢٤ق). *الأمثال المولدة (تحقيق و تقديم: محمد حسين الأعرجي)*. مجمع الثقافى.

الدّمیری، کمال‌الدین محمد (۱۴۲۴ق/۲۰۰۴م). *حَیَاهُ الْحَیَوَانِ الْکُبْرَى* (وَضَعَ هَوَامِشَهُ وَ قَدَّمَ لَهُ: أَحْمَدُ حَسَنُ بَسِجْ؛ ۲ ج). دارالکتب العلمیة. الطبعة الأولى.

الرّأغب الأصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۲۰ق/۱۹۹۹م). *مُحَاضِرَاتُ الْأَدْبَاءِ وَ مُحَاوَرَاتُ الشُّعْرَاءِ وَ الْبُلْغَاءِ* (حَقَّقَهُ وَ ضَبَطَ نُصُوصَهُ وَ مَتَّنَ جَوَانِبَهُ: عُمَرُ فَارُوقُ طِبَاعْ؛ ۲ ج). دار الأرقم بن أبی الأرقم. الطبعة الأولى.

الدینوری، عبدالله بن مسلم (ابن قتیبه) (۱۹۹۸م/۱۴۱۸ق). *عیون الأخبار* (شَرَحَهُ وَ ضَبَطَهُ وَ عَلَّقَ عَلَيْهِ وَ قَدَّمَ لَهُ وَ رَتَّبَ فَهَارِسَهُ: یوسف علی طویل؛ ۴ ج). دارالکتب العلمیة.

الزّمخشری، محمود بن عمر (۱۳۸۶). *مقدمه الأدب*. مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه تهران.

سالمیان، غلامرضا، و یاری، سهیل (۱۳۹۰). نگاهی به تعلیقات دکتر یاحقی و سیدی بر تاریخ بیهقی. کتاب ماه ادبیات، ۵۵ (۱۶۹)، ۶۳-۶۷. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/880760>

الشّرتونی، رشید (۱۳۸۵). *مبادئ العربیة* (محمد جواد شریعت، مترجم). اساطیر.

شمیسا، سیروس (۱۴۰۲). *سبک‌شناسی نشر*. میترا.

صفا، ذبیح‌الله (۱۳۷۸). *تاریخ ادبیات در ایران* (ج. ۲). فردوس.

العسکری، أبوهلال (۱۴۲۴ق/۲۰۰۳م). *دیوان المعانی* (تحقیق: احمد سلیم غانم). دارالغرب الإسلامي.

العکبری، أبوالبقاء (۱۳۵۵ق). *التبیان فی شرح الدیوان* (ضبطه و صححه و وضع فهرسه: مصطفى السقا و الآخرون؛ ۴ ج). مطبعة مصطفى البابي الحلبي و أولاده.

عوفی، سدیدالدین محمد (۱۳۸۹). *گلاب الالباب* (به تصحیح إدوارد براون، با تصحیحات جدید و حواشی و تعلیقات سعید نفیسی؛ ۲ ج). هرمس.

فرخی سیستانی، علی بن جولوغ (۱۳۸۰). *دیوان حکیم فرخی سیستانی* (به کوشش محمد دبیرسیاقی). زوآر.

القحطانی، عبدالمحسن فراج (بی‌تا). *منصور بن اسماعیل الفقیه* (حیاته و شعره). دارالقلم، الطبعة الثانية.

المتنبی، أبو الطیب أحمد بن الحسین (۱۴۴۵ق/۲۰۲۳م). *دیوان أبی الطیب المتنبی و أخباره* (جمعه و اعتنى به: إبراهيم بن محمد بن حمد البطشان). مجمع الملك سلمان و العالمی للغة العربیة. الطبعة الأولى.

المتنبی، أبو الطیب أحمد بن الحسین (۱۳۶۳ق/۱۹۴۴م). *دیوان أبی الطیب المتنبی* (صححها و قارن نسخها و جمع تعلیقاتها: عبد الوهاب عزام). لجنة التألیف و الترجمة و النشر.

المعری، أبو العلاء (۱۴۱۳ق/۱۹۹۲م). *شرح دیوان أبی الطیب المتنبی* (معجز أحمد) (تحقیق و دراسة: عبدالمجید دیاب؛ ۴ ج). دارالمعارف.

منشی، نصرالله (۱۳۸۳). *کلیله و دمنه* (تصحیح و توضیح: مجتبی مینوی طهرانی). امیرکبیر.

النّمري القرطبي، يوسف بن عبدالله (۱۹۸۱م). *بَهْجَةُ الْمَجَالِسِ وَ أَنْسُ الْمَجَالِسِ* (تحقیق: محمد مرسى الخولى؛ ۳ ج). دار الکتب العلمیة. الطبعة الثانية.

الواحدی، علی بن أحمد (۱۴۱۹ق/۱۹۹۹م). *شرح الواحدی لیدیوان المتنبی* (ضبطه و شرحه و قدم له و علّق علیه و خرّج شواهد: یاسین الایوبی و قصی الحسین؛ ۵ ج؛ الطبعة الأولى). دارالرائد العربی.

الهروی، قاسم بن سلام (۱۴۰۸ق/۱۹۹۸م). *الأموال* (تحقیق و تعلیق: محمد خلیل هراس). دار الفكر. الطبعة الثانية.

References

Holy Quran

al- 'Askari, A. H. (2003). *Diwan al-Ma 'ani* (A. S. Ghanim, Ed.). Dar al-Gharb al-Islami. [In

- Arabic]
- al- 'Ukbari, A. B. (1936). *Al-Tibyan fi Sharh al-Diwan* (M. al-Saqqa et al., Eds.; 4 vols). Mustafa al-Babi al-Halabi Press. [In Arabic]
- al-Bakharzi, A. H. (1994). *Dumyat al-Qasr wa 'Usrat Ahl al- 'Asr* (3 vols; M. Al-Tunji, Ed.). Dar al-Jil. [In Arabic]
- al-Barquqi, Abd al-Rahman (1986). *Sharh Diwan al-Mutanabbi* (4 vols). Dar al-Kitab al-'Arabi. [In Arabic]
- al-Buhturi, A. U. (1964). *Diwan al-Buhturi* (5 vols; Edited and Commented by H. Kamil al-Sayrafi). Dar al-Ma 'arif. [In Arabic]
- al-Damiri, K. M. (2004). *Hayat al-Hayawan al-Kubra* (A. H. Basaj, Ed.; 2 vols). Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah. [In Arabic]
- al-Dinawari (Ibn Qutaybah), A. M. (1998). *'Uyun al-Akhbar* (Edited and Annotated by Y. A. Tawil; 4 vols). Dar al-Kutub al- 'Ilmiyyah. [In Arabic]
- al-Hamawi, Y. (1993). *Mu 'jam al-Udaba* (I. Abbas, Ed.; 7 vols). Dar al-Gharb al-Islami. [In Arabic]
- al-Hamawi, Y. (1995). *Mu'jam al-Buldan* (7 vols). Dar Sader. [In Arabic]
- al-Harawi, Q. S. (1998). *Al-Amwal* (Edited and Commented by M. Kh. Harras). Dar al-Fikr. [In Arabic]
- al-Khwarizmi, A. B. (2003). *Al-Amthal al-Muwalladah* (M. H. al-A 'raji, Ed.). Cultural Foundation. [In Arabic]
- al-Ma 'arri, A. A. (1992). *Sharh Diwan al-Mutanabbi (Mu 'jiz Ahmad)* (A. M. Diyaab, Ed.; 4 vols). Dar al-Ma 'arif. [In Arabic]
- al-Mutanabbi, A. T. (1944). *Diwan Abi al-Tayyib al-Mutanabbi* (Edited and Annotated by A. W. Azzam). Committee for Authorship, Translation, and Publication. [In Arabic]
- al-Mutanabbi, A. T. (2023). *Diwan Abi al-Tayyib al-Mutanabbi wa Akhbaruh* (I. M. H. al-Batshan, Ed.). King Salman Global Academy for Arabic Language. [In Arabic]
- al-Namari al-Qurtubi, Y. A. (1981). *Bahjat al-Majalis wa Uns al-Mujalis* (M. Mursi al-Khuli, Ed.; 3 vols). Dar al-Kutub al- 'Ilmiyyah. [In Arabic]
- al-Qahtani, A. F. (n.d). *Mansur ibn Ismail al-Faqih: His Life and Poetry*. Dar al-Qalam. [In Arabic]
- al-Raghib al-Isfahani, H. M. (1999). *Muhadarat al-Udaba' wa Muhawarat al-Shu 'ara' wa al-Bulagha'* (U. Faruq Tabbah, Ed.; 2 vols). Dar al-Arqam ibn Abi al-Arqam. [In Arabic]
- al-Shartuni, Rashid (2006). *Mabadi' al- 'Arabiyyah* (M. J. Shariat, Trans.). Asatir. [In Persian]
- al-Tha 'alibi, A. M. M. (1999). *Yatimat al-Dahr fi Mahasin Ahl al- 'Asr* (M. M. Qumayyah, Ed.). Dar al-Kutub al- 'Ilmiyyah. [In Arabic]
- al-Wahidi, A. A. (1999). *Sharh al-Wahidi li-Diwan al-Mutanabbi* (Edited and Annotated by Y. al-Ayyubi & Q. al-Husayn.; 5 vols). Dar al-Ra'id al- 'Arabi. [In Arabic]
- al-Zamakhshari, M. U. (2007). *Muqaddimat al-Adab*. Institute of Islamic Studies. [In Arabic]
- Awfi, S. M. (2010). *Lubab al-Albab* (E. Browne, Ed., with revisions and notes by S. Nafisi; 2 vols). Hermes. [In Persian]
- Azarnoush, A. (2008). *The Conflict Between Persian and Arabic*. Ney Publishing. [In Persian]
- Beyhaqi, A. (1862). *Tarikh-e Beyhaqi* (Morley, Ed.). Asiatic Society of Bengal. [In Persian]
- Beyhaqi, A. (1977). *Tarikh-e Beyhaqi* (A. A. Fayyaz, Ed.). Ferdowsi University Press. [In Persian]
- Beyhaqi, A. (2004). *Tarikh-e Beyhaqi* (A. A. Fayyaz, Ed.; Revised by M. J. Yahaqqi). Ferdowsi University Press. [In Persian]
- Beyhaqi, A. (2011). *Tarikh-e Beyhaqi* (Kh. Khatib Rahbar, Ed.). Mahtab. [In Persian]
- Beyhaqi, A. (2022). *Tarikh-e Beyhaqi* (M. J. Yahaqqi & M. Seyyedi, Eds.; 2 vols). Sokhan. [In Persian]
- Faisal, Sh. (2005). *Abu al-'Atahiya: His Poetry and Life*. University of Damascus Press. [In Arabic]
- Farrukhi Sistani, A. J. (2001). *Divan of Hakim Farrukhi Sistani* (M. Dabir-Siyaqi, Ed.). Zavar. [In

Persian]

Ibn al-Muqaffa ‘, A. (1984). *Kalila wa Dimna* (M. Lutfi al-Manfaluti, Ed.). Dar al-Kutub al-‘Arabi. [In Arabic]

Ibn Asakir, Ali ibn al-Hasan (1995). *History of Damascus* (80 vols; A. Shiri, Ed.). Dar al-Fikr. [In Arabic]

Ibn Hazm, A. A. (1997). *Jamharat Ansab al-‘Arab*. Dar al-Kutub al- ‘Ilmiyyah. Muhammad Ali Baydoun Publications. [In Arabic]

Ibn Manzur, M. M. (1994). *Lisan al- ‘Arab* (15 vols). Dar Sader. [In Arabic]

Munshi, N. (2004). *Kalila wa Dimna* (Edited and Annotated by M. Minavi). Amir Kabir Publishing. [In Persian]

Safa, Z. (1999). *History of Persian Literature in Iran* (8 vols). Ferdows. [In Persian]

Salemian, Gh., & Yari, S. (2011). A Review of the Annotations by Dr. Yahaqqi and Seyyedi on Tarikh-e Beyhaqi. *Ketab-e Mah-e Adabiat*, 55(169), 63–67.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/880760> [In Persian]

Shamisa, S. (2023). *Stylistics of Prose*. Mitra. [In Persian]